

Anatole Le Braz

Textes bretons inédits pour servir à “Le Théâtre celtique“, bet embannet e 1904.

Modernnaet eo bet an doare-skriva.

Ar geriou galleg, eur bern anezo, a zo bet adskrivet hervez doare-skriva ar brezoneg.

Anad eo e ouie an oll oberourien gwelloc'h ar galleg eged ar brezoneg.

Faziou doare-skriva spontuz a zo er skridou galleg.

Mad e vefe ober gand levr Anatole Le Braz : “Le théâtre celtique“, bet adembannet gand “Editions Slatkine“ e 1981. E-barz e vo kavet troidigez ar brezoneg e galleg.

Roll ar pennadou

La création du Monde

Vie de Sainte Anne et de Sainte Emeransienne.

Vie de Saint-Jean Baptiste.

Vie de Saint Pierre et de Saint Paul

Vie de l'Antekrist et jugement dernier

Vie de Saint Laurent

Ar farouell goapaer

Yann Melarge

Vie de Mallarge de Tristemine ; Sa femme et de ses enfants

La passion de notre Seigneur

Mystère d'Eulogius

Vie de Moïse

Vie de Saint Garan et de Saint Denis

La passion et la résurrection de notre Seigneur

Mystère de Cognomerus et Sainte Trefine.

Sainte Geneviève de Brabant

Feuillets manuscrits de la collection Luzel

Vie de Jacob

Vie de Huon de Bordeaux

La création du Monde

(Dornskrid e Levraoueg Kemper)

EVA

Adam, ma gwir bried, cheñchmant a gavan
E-barz em oll memproù. Fatig on ar wez-mañ.
Ma gwentrou¹ a zo braz. Allaz ! ne harzan ket.
Mar pad ouzin tri deiz, mervel a vezo red.
Roit din asistañs, m'ho ped, Doue an tad.
Arru eo sur an eur ma hanin merh pe vab.
C'hwi, ma fried Adam, chomet bepred prezant.
Ho prezañs a zo din kalz a gontantamant.
Pardon, ma gwir Doue ! Red eo kuitaad ar bed...
C'hwi ho-poa ma hrouet da voud egzant² a boan
Ha bremañ emañ an amzer ma soufrin ma-unan.

(Le Théâtre celtique, page 273)

CAIN

a gomz

Ma Doue Eternel, p'hoh-eus ma egzilet,
Evel eur vagabont da vale dre ar bed,
An den a welin ha rañkoñtrin kentañ
Me 'reket diganeoh ma teuio d'am lazañ.

DIEU LE PERE

a gomz

Me 'lavar dit, Cain, ne hoarvezo ket se...
Abalamour da grim ha da fechañtete³,
Evid memor, me a ya da forjañ⁴,
Ha kent ma kuitay, me 'rank da weled
En kement ma'h i da vale dre ar bed.
An douar pehini me 'm-eus a labouri
Ne brocho⁵ netra evid da substañyiñ.

(Le Théâtre celtique, page 274)

CAIN

N'am-eus ket ar pouvoar d'areti eur hammed
Na da boziñ nemeur e-barz en neb kanton...
Mez pa gomañs Doue eo red obeisañ :
Me a valeo partoud, frank a-walh en ar bed-mañ.

(Le Théâtre celtique, page 275)

ZERUBIN

¹ gwentrou : gwentlou.

² egzant : galleg. disakarget

³ fechañtete : drougiez/

⁴ forjañ : da vond kuit.

⁵ forjañ :: ne roio.

Setu amañ, Sept, ar plas ma oe krouet
Gwezall ho tad Adam gand kréateur ar bed,
Goude ze 'oe tennet eur gostez dezañ
Da formi e bried amañ Eva...
Amañ e oen krouet e pep sort dilliso',
Ne oant ket d'ar houlz-se juget d'ar maro ;
Panevert ma pechont dre o frajilite
O tond da drañsgresiñ gourhemennou Doue.

(Le Théâtre celtique, pages 275 - 276)

ZERUBIN

a gomz

Hennez a reprezan, ma mignon, ar portret,
An hini a gle dond da redimañ ar bed ;
Hennez eo an eil Adam hag a vo kosion
Evid edment peher a vo...
An hini pehini serten a digoro
Perger ar baradoz da gement en hen pedo,
Ha lakay eur chadenn war gorr an droug-spered,
Mar fell dezañ tañtiñ e vignoned.
Dalet, setu aze, me ree deoh teir skluzenn
Demeuz a eun aval deuz ar memez gwezenn.
Ar re-mañ a leket, pa vo maro ho tad.
Unan en e henou, diou en e zaoulagad.
Demezu ar re-ze e savo teir gwezenn
Hag a vo profitabl evdi ar beherien.
Ar gwz-se a zavo hag a vezo navet
Sedrez a Sifrez hag eun all olived,
A vezo nesaser 'n eun unan da gaved
Da dougen mab Doue da baeañ ar pehed.

(Le Théâtre celtique, page 276)

LA PREMIERE PERSONNE NOYEE

a gomz

Forz ! Peleh e in-me ? Konkeret eo ar bed
Partoud gand an dour braz. Ne oun⁶ peleh moned.
Gwelet am-eus deia tud o vond gand an dour.
N'oun ket e rain evid en em zikour.
Pa n'em-eus gallet kent en em zouverein
Eo red chom en dour braz, siwaz din ! da veuziñ

L A SECONDE NOYEE

O maleur detestabl ! Petra eo kement-mañ ?
Krediñ a ran penaoz ez eo fachel Doue...
Ne welan nemerd dour kourompet dre-oll.
Me 'lar adieu d'ar bed. Siwaz ! Ezan da goll.

LA TROISIEME PERSONNE NOYEE

⁶ oun : ouzon.

O ! pegen braz maleur a zo arru war ar bed !
An dud hag al loened a zo dija beuzet.
Kaer am-eus soñjal (?), ne choman war an dour ;
Ne welan tamm douar evid en em zikour.
Ma Doue ! Ma hrouer, ho-pet ouzin truez !
N'am gret ket maluruz⁷ evel an droug Elez !

LA QUATRIEME PERSONNE NOYEE

O furi ! O maleur ! O tempest iñfernal !
Petra eo an deluj-mañ a gonker an douar ?
N'en-desu manet deia na gwrazez na merhed,
Na mann war ar bed-mañ n'an-dint dija beuzet.
Me 'zoñje bezañ egzant dimeuz an dañjer,
O weled e oan bet chomet amañ war an uhel.

UNE FEMME AVEC UN ENFANT

O Doeu Eternel ! hemañ eo ar glahar
A zo arru, siwaz ! amañ war an douar !
Allaz ! Ma hrouadur, te nna enevéz ket
E tle bremañ da vamm ha te bezañ beuzet.
Ne hallan ket pelloh e dreinañ dre an dour.
Na te na me, siwaz ! n'hellom en em zikour.

(Le Théâtre celtique, pages 277 - 278)

⁷ maluruz : gwalleveruz.

**VIE DE SAINTE ANNE
ET DE SAINTE EMERANSIENNE**

(Donskrid e ti A. de la Borderie

AR BELEG BRAZ A GOMZ

Hervezma remerkan sklêr amañ, ma zud kêz,
N'en-deus hini ahanoh choazet gand ar Hrouer
Da vezañ da Vari e neb feson pried.
Beteg-henn ne welan fleurenn apariset,
Jozef, pe evid tra ganeoh-hu n'en-deus ket
Degaset eur walenn, p'am-boa deoh ordrenet ?

JOZEF

Aotrou ar beleg braz, mar deut da bermetiñ,
Me a lavaro deoh asuret heb fañsin,
Evel m remerket, me a zo añsien ;
N'en deo ket ma esper dimeziñ birviken.

AR BELEG BRAZ

Marteze, evidoh da vezañ añsien,
E vije ho hini a dougje eur rozenn.

JOZEF

Ma zad, me a anao penaoz em goapaet.
Mez, evdi kement-se, Doue da vo meulet !

(Le théâtre Théâtre celtique, pages 283 – 284)

AR BELEG BRAZ A GOMZ

Mil ha mil gwez ar bed e ve kent koñsomet
Evid na chome o komz heb kaved neb efe⁸,
Ma Doue ! Ar wlenn a zoñjem nebeutañ
He-deveus fleuriset. Grasou deoh a rentan.
Hag ar Spered santel en form eur steredenn
Dispennet, kaerañ gras ! goude war ar walenn.
Jozef, heb lakaad mar c'hwi eo sur an hini
A houlenn eun Doue a ve par da Vari.

(Le théâtre Théâtre celtique, page 284)

JOZEF

An hent a zo vil-meurbed ho kas di ne garen
War dreid ; Mari, chwi a 'yel' war eun azen.
Eun ejenn da werzañ ganem a yel ive',
Da ober o beaj, mar bez red dim dale.

(Le Théâtre celtique, pages 284-285)

I

⁸ neb efe : galleg : aucun effet.

VIE DE SAINT-JEAN BAPTISTE

(*Ganin ema an dornskrid*)

L'ANGE

Zakari, Zakari, mignon braz da Zoue,
Klevet e' da bedenn, n'az-e dond euz aze.
Dirag an tribunal euz a oteur⁹ ar bed,
Àr bobl a Izrael a zo en gras bepred.
Emberr e vezo ivez delivret an tado'
A zo e-barz ar lim, nombr braz a amzer 'zo ;
O hortoz ar Mesi en ho rediman.
Mez emberr ehallint en em rejouisañ.
Me hen lar dit, Zakari, eun dra 'zo remarkabl :
Penaos Elizabet a goñservo eur mab
Daoust d'he oll gozni, a vezo Yann anvet,
A vezo persepteur da redemper ar bed.
Doue a ray da vevañ en eur vuhez divin.
Ne deuio da evañ biken na jistr na gwin.
Kalz en em rejouiso eyz e nativité,
Mez bezañ vo ivez agreabl e vuhe.

ZAKARI

O pebez fantazi, O ! pebez iluzion
En-deveus ma zroublet en heveleb feson ?
Pe pa vezen en templ, peotramant er-mêz,
E klevan lared traou ha ne charesong¹⁰ jamez.

L'ANGE

Me a zo Gbariel, kannad an Eternel.

ZAKARI

Leret din-me, ma Doue, ya, ma fermetet,
Penaos e hallfe arruoud ar pezh a leveret...
Penaos Elizabet, 'zo pevar-ugent vloaz,
Penaos e koñservfe enni neb krouadur.
Honnez a zo serten eun huñvre dreist natur.
On Doue a diskouez an egzempl-se ekspres.
Pa vezont dija koz ne dougont ken a frouez ;
Ispisialamant eur wezenn en hini¹¹
Ne deus ket¹² produet biskoaz a frouez enni
'Zo eun dra imposubl goude sterilite
Arruoud an amzer euz ar fertilité.

L'ANGE

An neb en-deus krouet an douar hag an neñv,
Pa 'h ay gantañ heb neb difikulte,
En-deus ar puisañs ivez, na doutet ket,

¹⁰ charesong : ? . Maretze « chaserony, kasont kuit ».

¹¹ hini : pehini, er skrid orin.

¹² Ne deus ket : n'ez eus ket.

Evid akomplisañ ar pezh en-deus laret.
Rag se na doutet ket euz puisañs Doue
Ar pezh en-deus laret a zo oll gwirione’.

ZAKARI

Poan vraz am-eus o tond da grediñ kement-se.
Rag se, en ho supliañ hmblamant, êl Doue,
a’h ay gwir kement-se, dond da rei sklêrijenn din
Ma hellain formamant dond neuze da grediñ.

L’ANGE

‘Balamour, Zakari, ma boud ken iñkredul
D’ar pezh a zo gwirroh evid ma n’eo skrivtur,
Evid punision d’az iñkredulite
Hag evid diskouez dit e laran gwirione’,
Ahann da nao miz krenn e teuy da vezañ mud,
Heb galloud en neb giz lared gwir deuz an dud,
Hag ar hentañ burzud a ray da vab Yann anvet,
A vezo, Zakari, roet dit ar prezeg.

(Le Théâtre celtique, pages 286-288)

L’EPILOGUE

Fin a zo deuz a bep tra, nemed da hras Doue ;
D’on istoar Trajedi eh eus ive’.
Er bloaz mil seiz-kant tri ha tri-ugent,
Buhez Yann Badezour, ar brasañ deuz ar zent,
En-deus disklêriet deoh, gand pep sort gwirione’,
Hervez rapor eul levr, dre wir fasilite,
A zo en Pluzuned, me a asur, skrivet
Gand eun den yaouank, me ho ped, intentet.
Bolontez vraz am-oa da lakaad i c’hoari ;
Mez, allaz ! divennet eo e-barz en Eskopti,
Dre ordrenañs, an Eskob, Dom Guyon ar Born,
Eo divennet absolu an trajedienno’.
Ajoutet eo memez e hajo resevet
Penaos resitañ buhez ar zent ‘zo pehed,
Hag a-veh birviken e feuilletin levrio’.
Hag ar Skritur santel annsiennemañ ‘zo er vro,
Na gevfet ket memez e ve pehed veniel
Doned ad resitañ ar vuhez santel.

(Le Théâtre celtique, pages 503 – 504)

VIE DE SAINT PIERRE ET DE SAINT PAUL

(*Dornskrid Levraoueg Kemper*).

JUSTINIEN

Ya, pa ve red din añgajiñ ma leve,
Gwerzañ ma oll dillad ha klask ma boued bemde',
Mar gallan eh afet, ne roan ket a gas,
Ma hellin vomisañ warnezi ma araj.
Rag se, me ho supli, me ho ped, ma breur-kaer,
Da gaved soagn a Clement evel ho kwir vugel,
Leket añ¹³ war ar skol ha gret dezañ deskiñ.
Me 'gred em-eus moaienn evid ho kontañtiñ.
Ha me a ya bremañ dre ar bed da vale
Da glask ar vichantez, me 'mezo he buhe'.

(*Le Théâtre celtique, page 290*)

MASIDIAN

a gontinu da gomz.

Aotrou, mar plij ganeoh, roit din an aluzenn.
Me a zo aflijet, ne hallan en em zouten,
Ha Doue ho paeo deuz ar mad a refet
En andred an dud paour hag ar re aflijet.

JUTINIEN

a gomz

N'em-eus netra da reiñ d'ar sort truanterien,,
Ispisialamant entrezoh, Kristenien,
Rag n'en-deus¹⁴ nasion war ar bed o reniñ
A ve ken obstinet na ker fall tud hag i.
Me a oa dimezet joe d'eur gristenez...
Me a zoñje penaoz e oa eur wreg onest.
E-barz an aparañs e oa fur ha modest ;
Hag eo bet ker karget a diziriou charnel
Maz' eo eet deuz ar gêr, ar vil, gand he mevel
Ha daou a 'm bugale 'zo eet ivez ganti...
Rag se, lavar din-me ar wirionez bremañ,
Ha te en-edsu hi gwelet o tremen dre amañ ?

MASIDIAN

a gomz

Ma kavfeh ho pried, aotrou, leveret din,
Ha c'hwi ho-pe ar galon da ober droug dezi ?

JUSTUNIEN

a gomz

Me a gare¹⁵ eh afet evid tri-hant teston,
Me 'blante¹⁶ ma hleze a-dreuz dre he halon.

MASIDIAN

¹³ añ : anezañ.

¹⁴ n'en-deus : n'ez eus..

¹⁵ gare : tregerieg : me a garfe.

¹⁶ Me 'blante : idem : me blantfe.

a gomz

Mez marteze ez eo abuzet fosamant.

JUSTUNIEN

a gomz

Neb en-deus hi gwelet a zo eun den prudant.
Rag se, lavar din ha te az-teus hi gwelet ?

MASIDIAN

a gomz

Evid dre an hent-mañ n'he deo ket tremenet ;
Mez me 'lavar deoh en añtie an tenor.
An deiz all e klevis e veuzas war ar mor
Pevar den a oa eet en eur vagig vihan,
Hag a oa ar sort tud hoh-eus kontet amañ.

JUSTUNIEN

a gomz

Me ho trugareka, Doueou evuruz !
Mar deo c'hoarvezet se ez on meurbed joauz.
Evid e rekompañs d'e infidelite
E kredan-me parfet hoh-eus permetet se.
Abalamour m'hoh-eus roet din kelou mad,
Dalet tri "louis" aour a ze en eun donat.
Birviken ne sesan dre ar vro da vale
Ken am-bezo gallet gouzoud ar wirione'.

MASIDIAN

a gomz

Me ho trugareka, aotrou, a wir galon ;
Ne ouijeh ket ober a vrasoh aluzon.

(Le Théâtre celtique, pages 291 – 292)

LE PROLOGUE

Og on kalz dezu a zent.....
A zo o buheziou en brezoneg rimet ;
H sant Per.....
Ken a oa nevez 'zo n'en-deus bet c'hoanteet
Da rimañ e vuhez e-barz en brezoneg.....
Nomb braz a iliziu da zant Per dediet.....
Memez kalz 'zo a dud ar re¹⁷ na ouzont ket
Petore tourmañchou en-deus sant Per souffret...
Ma oam bet oblijet....
Da zoufrañ an istoar en langaj naturel,
Gand Herri Kongar deuz a barrouz Serwel,
Hag a bed umblamant kement den hen lenno
Da eskuziñ ar fotou a zo en e verjo'.

(Le Théâtre celtique, pages 438 - 439)

¹⁷ ar re : pere, er skrid orin.

VIE DE L'ANTEKRIST ET JUGEMENT DERNIER

(*Dornskrid da la collection Vallée*).

Celui qui fait le Prologue dit
Jezuz Maria, credo¹⁸ ! Petra eo kement-mañ ?
Estonet eo ma halon, komañs a ran spontañ.
Maleur dim, Kristenien, setu an Antekrist
An hini¹⁹ a zeklar inimi Jezuz-Krist.
Hag on koll valtretou.....
Néanmoins koulskoude red eo dim rezistañ
Da gombatiñ oute a wellañ ma hellfom.
Birviken on lezenn asur na dilezom..

(*Le Théâtre celtique, page 295*)

Le troisième mort parle
Koz ha yaouank, braz ha bihan,
Entetet oll petra 'laran ;
Pell a zo ho po 'h-eus klevet
Gand tud savantoh...
Eo justifiet ar maro....
O trañsgrediñ gourhemennou
Doue...
Soñjet 'kleet oll eur wech
E ranket tremen ar pas...
Nobl ha partap gwitibunan.
Ar re a zo kant vloaz bevet,
Kant vloaz a zo deze tremenet.
Ha ranket braz ha bihan soñjal
Anduriñ maro a ranker.

(*Le Théâtre celtique, page 296*)

Lamme
parle
Red eo enta, ma Doue, dilezenn ar horv-mañ...
Ha chañs an eil (?) trist ouz ar vro selestiel,
An douar ouz an neñv, ar maro ouz ar vuhez eternal.

Le Cort
Allaz ! piou az kontregn da guitaad ma frezañs ?

Lamme
Ar lezenn favorab, Doue oll-buisant.

Le Cort
N'en-deus ket a skrupul evid on disparti ?

Lamme
E volentez eo ; bremañ eo poent repozi.

¹⁸ credo : latin : Me a gred.

¹⁹ An hini : pehini, er skrid orin.

Le Cort

Formet on da voud dit langiz perpetuel.

Lamme

Torret eo an aret gand Doue eternal.

Le Cort

Pa vim separet, peleh 'vo ez i te ?

Lamme

Da gemered posesion gand an aotrou Doue.

Le Cort

Pa 'm-eus bet lod an droug, n'am-bo ket ivez ar mad ?

Lamme

Chom a ri c'hoaz en douar hep kaved da vennad.

Le Cort

Mar glean posediñ eru vouez, lavar din-me,
Petra ne dan ganit da bosedañ ?

Lamme

Ne blij ket gand Doue ez ahez 'mêz ar bed-mañ.

Le Cort

Ma zribuillou tremenet a houl repoziñ.

Lamme

Doned a ray an deiz ma vi rekompañset.

Le Cort

Piou am degemero pa vim akuitet ?

Lamme

An douar, on mamm, dindan ar moniman.

Le Cort

Petra a rin, dastumet 'barz er sort lojaman ?

Lamme

Brillantoh mil gwez a retorni ennout,
Evid eklarsisañ ez an 'mêz ahanout.

(Le Théâtre celtique, pages 297 – 298)

Le Cort

Adieu ahanta 'laran, pan deo din nesaser.

Lamme

Adieu, ma gwir gorv, adieu, ma mignon ker.

Le Cort

Adieu, ma gwir vuhez ha ma muiañ-karet.

Lamme

Adiue, te am zervij fidel bepred.

Le Cort

Adieu, dre da gondu ez an en asurañs.

Lamme

Adieu, douget e-peus din bepred reverañs.

Le Cort

Adieu, te am hare bepred fidelamant ;
Adieu, te 'h-eus douget da gargou koñsantant.
Mar am-eus soufret trubuil, Doue a roy din gras.

Lamme

Evel-se ez out sur er baradouez er plas.

Le Cort

Joa em-eus o vezañ heuliet ar lezenn fidelamant.

Lamme

En repoz e vezi bete deiz ar jujamant.

Le Cort

Adieu enta, ma ostiz, adieu en ano Doue.
Kee da gemer pozision war an heritas-se.
Ma diouhouarn ha ma daoulagad a faies en ofis.
N'em-eus mem er bed oll a rafe din servij.
Krenañ 'ra ma eskern. Maro eo ma ene.
Ne oufes ket ouspenn lojañ pelloh ganen.
Adiue, adieu, ma buhez ! Kontantamant an neñv uhel,
Joauz hervez da dezir 'vez ar gloar eternal.

(Le Théâtre celtique, page 299)

Leviatan

En Doue jamez na gred din
Nan en kar dreist pep hini.
Lez a-gostez ar vertuziou.
Gra da volontez, en pep bro,
Deuz e mallet, deuz e wragez.
Parjur heb fent de largentez...
D'ar suliou ha d'ar gollou e vin ;
Gra d'az nezañ ober ive',
Hag e vo salvet da ene...
Munter ha dezir hag efet ;
Jamez da den na bardon ket ;
Ha 'n em vañjiñ a ze 'gleet

Mar keret leal bezañ salvet.
Gra da ezeh ha d'ar gwraze'
Bezañ luksur bepred...
Na ra jamez kovizion,
Pinijenn na santifikasion.
Kee prontamant da zakramantiñ
Pa 'po debret da dijuni.
D'ar suliou ha d'ar goueliou
E tel boud digor frank ar genou...
Neb ma lezenn a observou
Mez hep douetañs en rekompañsou
Na birviken doanet ne vezou
En-kreiz sitern an ivernou.

(Le Théâtre celtique, page 300)

Belsibut

Hogon ke d'am foan n'em-eus ket,
Rag kemend-all a deziran
A deu ganem oll ar bloaz-mañ.
En Kernef em-eus baleet
Ha kement korn enni 'kavet,
Ivez memez dre ar hêrjou,
Kement a garan a ran ennou.
Ha me en Kemper Korantin
Bete mondda Gastell ha lin,
Ha Kastell an touas da Garez,
Ehane e tevenn da Vontroulez
..... ha da Leskornou....
E komañsant en Poullvriag
Hag ehane e teuan da Blijidi
Hag o kemeran tri ha tri...

Mamonat

Dre Spagn ha dre an Itali
Hag ivez dre Hollandi
E teuont ganen heb eston.
Ma feiz, me 'gred, eur milion
Ha c'hoaz n'am-eus ket eno tardet.
D'ar Roc'h em-boa hast da voned :
Pegement bennag ma'z e' bihan,
Ehane 'm-eus bet ar muiañ.
Kredet mad, kerent, me 'lar heb fent,
Poan vraz em-eus ouz o dougen.

(Le Théâtre celtique, page 414)

Saint Michel

Sevet oll dud varo ! Deut da resitañ !
Deut oll dirag Doue d'am mem komparizañ.
Ha 'n em gomparizet oll en trovienn Jozafa
Da voud rekompañset 'vez ho troug hag ho mad.

(Le Théâtre celtique, page 301)

Les clou de Pié parle
Dañserien empudig milliget
Dre ho treidou hoh-eus ofañset
Kement Jezuz ma choes an staget
E dreid ar groaz dre ho pehed.

(Le Théâtre celtique, page 302)

La Crachat dit
Na c'hwi, merhed, ar bleo frizet,
Ho oizaj frotet, dantelezet,
Evid tentiñ ar gourtizaned.
Allaz ! belo Jezuz a oa tennt
Ha memez gante treinet,
Hag e varo ivez displantet,
En punision d'o oll pehejou.
C'hwi a zo koz ma oa krachet
War e vizaj sach.....
Ha pa'n hoh-eus greet pinijenn,
C'hwi a a vo losket da viken.

(Le Théâtre celtique, pages 302 - 303)

Le Trant Denié parle
Usellerien, tostait ive'
Gwelet amañ madou ho hente'
Ha te n'ah-eus ket restitueta....
Allaz ! Jezuz, ar gwir barner,
A oe gwerzet tregont diner
Abalamour da avarived.
En-deus souffre poaniou kled.
Penaos, peherien, ha posub 've
E kredet dond dirag eun Doue,
Rag c'hwi a zo dezañ okazion
Da souffriñ maro ha pasion,
Nompas hepken en menez Kalvar
Mez
Ken liez gwez m'hoh-eus pehet.....
Lezet 'h-eus ar crerou (?) mad
Ha heuliet an diaoul ho tad.
Kuitaad Doue, kuitaad Jezuz,
Evid bezañ jamez maleuruz.

(Le Théâtre celtique, page 303)

La Ter parle
Me eo an douar a zo ken glaharet
Dre ar beh ponner 'vez ar pehed
Kometet gand tud maleuruz...

Pa oen-me gand Doue krouet
Eur gered ker ha benniget
A brodure a bep sort louzou....
Ne oa nemerd roz an dilikou ;
Amzer ker en pep bro.
Egzant añvi hag boan
Er baradouez war ar bed-mañ.
Mez dre ar pehed ken eksekrab
Ez on-me rentet ken mizirab...
Netra pelloh ne broduan
Gand malez Doue ez on kondanet,
Nemerd tant spern ha louzou fall
Dre ar pehed gree gand an dud fall.
Vañjañs, o ! ma Doue, vañjañs !
'Eneb ar beherien red ivez ar setañs,
Ken du ha ken kriminel !...
Ne veritan ket ho kweled,
O ! ma Jezuz, Salver ar bed.
Digoret eo ma oll intralou
D'o angloutiñ en ivernou....
Eindint int da gaved pardon
Iñduljañsou ne remision.

Le Cielle parle

Me eo an eñ a zo koaviet,
Ne harzan mun, Krouer ar bed
Da reiñ sklêrijenn da beherien
En-deus torret o gourhemenn.
Ken braz orer²⁰ em-eus oute
Ma houlenan, o ! ma Doue,
Dre ho justis hag ho tivinite,
O eksterminañ korv hag ene...
Me a houlen vañjañs, o ! ma Doue,
Deuz an dud fall ha didalve'...
I 'deus o dispennet kig ha gwad...
Ne harze mun an ellamañchou²¹
Da suporti ar pehejou...
Kensenti pell 'vez ho prezañs
Korv hag ene da virviken
Da liskuiz²² en-kreiz puñs an ivern
Deut da vañjiñ o arogañs.
An heol, al loar hag ar stered
A houlen ar setañs 'n o eneb.

(Le Théâtre celtique, pages 303 - 304)

Les 3 Doane dit ensemble²³
Adieu enta, Salver ar Bed,
Adieu eta, gwad sach 'vidom kollet !

²⁰ orer : galleg "horreur"

²¹ mun an ellamañchou : ?

²² liskuiz : ?

²³ Les 3 Doane dit ensemble : ?

Adieu ! E kouezan en ivern !
 Adieu da jamez, pemp Gouli !
 Adieu deoh-c'hwi, Gwerhez Vari !
 Adieu, Êlez, sent ha sentezed !
 Adieu, kerent ha mignoned !
 Mallez²⁴ dit, tad, malez dit, mamm,
 C'hwi a zo kaoz d'am foan eflamm²⁵ !
 Mallez dit, person milliget,
 En defot n'az poa ma horijet²⁶ !
 Mallez dit, kovesour iñgrar,
 N'az-poa ma horijet ervad !
 Mallez dit²⁷, mestr ha mestrezed,
 An defot n'e-poa ma horijet !
 Mallez d'an diñsou ha d'ar hartou !
 Mallez d'ar bal ha d'an dañsou !
 Mallez d'ar gwin ha d'an dud fall
 A zo bet okazion d'am gwall !
 Arajiñ²⁸ a ran en-giz ar chas.
 Strahinet²⁹ om oll gand Satanas.
 An naered hag ar serpanted
 A vezo da jamez on boued.
 Allaz ! Allaz ! piou a harze
 En tan ardant korv hag ene,
 Hep koñsomi na bezañ losket
 En tan ruz ha milliget !

(Le Théâtre celtique, pages 304 - 305)

VIE DE SAINT LAURENT

(Dornskrid Vallée)

Satan parle

Salud deoh, priñs Orañs³⁰, e oan o tremen bro,
 Ma'h eo bet chañset din dond eno halleo³¹,
 Evid n'am anavet, me 'zo dimeuz ho kwad.
 Ho tad am anaveze, evid ne ra e vab.
 Iskuz a houlennan mar em-esu greet ofañs,
 Bezañ bet ken hardi' da dond d'en em avañs
 Da antren en ho touar heb bezañ goulennet
 Ho koñje da gentañ, evel m'oa dleet.

Orañs parle

Iskuzet oh, aotrou, me 'zo ho servijer,
 Rag me a gred ez oh unan deuz ho mignoned ker ;
 Mez, ami³², evid o komz, me n'ho anavezan ket.

²⁴ Mallez : malloz.

²⁵ eflamm : ? (flamm).

²⁶ En defot n'az poa ma horijet galleg : en défaut tu ne m'avais pas corrigé.

²⁷ dit : deoh.

²⁸ Arajiñ : galleg "enrager".

²⁹ Strahinet : ?

³⁰ Orañs : ?

³¹ halleo : ?

Mar doh dimeuz ma gwad, ho anou³³ a leret,
Me m-eus bepred respet evid ma aliañs,
Ne dianzavin den, mar de' a ras³⁴ an noblañs.

Satan parle

A-berz ho mamm, aotrou, eo on heritaj,
A oa a Eberni, c'hwi a oar se heb flaj³⁵ ;
He breudeur a oa oll priñsed ha baroned,
'Barz en suit³⁶ ar Roue bepred 'oa ho kaved.
On tadou a bep tu a oa a aliañs
Hag en em respete a re kentañ noblañs.
Meur a vloaz 'zo bremañ abaoe ma oan-me bet
Er gêr a Uscoa, mez bremañ on antreet.

Orañs parle

O ! serten a-vremañ me 'm-esu anaoudegez.
Klevet em-eus komz ahanoh aliez.
Joa em-eus dre ma le ouz o degemeret ;
Me am-eus evidoh peb enor ha respet.
Red eo din kontañ deoh evel d'am har bremañ
Ar sujet a 'n diskour a oa ganem amañ.
Bezañ on deuz eur mab n'en-dez ket c'hoaz badezet,
Eu bugel vangañsuz³⁷ hag on ren surprenet.

Satan parle

Me 'gare der ho kras gweled ho mab, aotro'.
Mar de' stard a humeur dre ras an naturio',
N'ho-pezet ket a geun o weled eun den yaouank
En e briñsip kentañ o vezañ sufizant.

(Le Théâtre celtique, pages 314 - 315)

Laurent

Antreet, aotrou, hardiamant...
Kaer hoh-eus êsa en em dennañ,
A-berz Doue ho aretan.
Respontet amañ din en eur ger :
Ha c'hwi 'zo kristen ?...

Callot³⁸

Me 'lar dit n'en on ket kristen,
Na katolik, na mab romen³⁹.
Kement a houlez diouzin
Dre an hent-se etisanzavin

(Laurent lui jette la stole. Callot crie).

³² ami : ar ger galleg.

³³ anou : anaoiou

³⁴ ras : galleg, "gouenn".

³⁵ flaj : ?

³⁶ suit : galleg "suite"

³⁷ vangañsuz : ?

³⁸ Callot : 1592-1635).

³⁹ romen : roman (evid ar rim)

Laurent parle
Kaer eh-eus, naer Rouañ, krial,
Sed te aretet ; ar zal
Amañ a rankez boud staget
Ken 'n em gavo an doktored.
Kaset, Orañs, tud dre ar hanton
Da glask an dud a-feson.
Nobl ha partapl⁴⁰, red eo doned
Da weled an diaoul staget.

(Le Théâtre celtique, page 318)

Laurent
Orsa, c'hoaz repetet ho komzo'.
Gand dour santel me az kontregno.
Dre Jezuz, ar zent hag an Êle',
Lar dirag an oll piou out-te.

Le Diable crie et dit
Paouez ! Ma lez gand da dour sant !
Me 'laro dit hep kaved tourmant.
Me 'zo diaoul, mab da Zatan :
Callot eo ma ano ma-unan,
A zo tregont vloaz 'zo en ti-mañ,
Ez plas te eo a dlevoa bezañ.
Me n'on ket mab d'an aotrou.
Eun diaoul eo ma ano.

Laurent parle
Red eo dit komz publikamant.
Ha pan dout da vab d'an êrouant,
Penaoz e renkont deze da antre ?
Kuita prest habit an den-ze.

(Il quitte l'habit, il crie)

Berit
Setu an oll genen kollet.
Berit 'oan, Berit on anvet.
Te 'zo mab d'an aotrou-mañ,
Ha me n'en don netra dezañ.
Pa oas bihan ez maillurou,
Me az kasas diwar o zro
D'an ez pig⁴¹, da jardin ar pab.
Te 'zo sant ha me mizerabl.
Greet em-eus deze mil tourmant
Ha klasket o lakaad da neant.
Me 'wel eo kollet ma oll poan din,
Pan dout arri⁴² d'am hoñjuri.

⁴⁰ partapl : ? Euz ar galleg "partager" (?)

⁴¹ pig : ?

Lorañs a gomz
Mab Satan, krenn en em dennet !
Lest ma zud en pasianted.
Me az miro gand gras Doue
N'az-po neb veli⁴³ warneze.
En em denn prest diouz an ti
Peotramant lech⁴⁴ ma ker.

Berit a lar
Me 'lar dit ne zortiin ket
Heb kaved ar gak⁴⁵ 'zo dleet.
An tad pe ar vamm a roet din,
Pe un all bennag a dud an ti.

Lorañs a gomz
Koz flêrier, ha c'hoaz en em aretet,
Pa gomzan ne vi ket kredet.
(Taol a ra dour benniget. An diaoul a gri. Lorañs a lar :)
Gortoz,, me az rekompanso, mab Satan,
Evid rekompansiñ deuz da boan.

Berit parle
Charni⁴⁶ Sacré ! Peleh eh in ?
Falloh, te a ra din detestiñ.
Mar d'an d'ar gêr hep priz ebed,
Eh on sur a voud chabistret.

Lorañs a gomz
Abrenonsio da Satanas a laran ;
Leret genen ar homzou-mañ.
Vade, Vade, mab Jupiter,
Renoñset, diaoul, d'ar manner⁴⁷.

Berit a gomz
Mallez an oll elmañchou⁴⁸
Dit-de, Lorañs, gand da oll gomzou !
Me 'disparfoeltro gand ma dent
Kement a gavin war ma hent.

(Le Théâtre celtique, pages 318 - 320)

L'Oublier entre avec un jeu de hasard et dit
Me 'ya deuz an eil kêr d'eben,
A doug ma houbli⁴⁹ war ma hein
Oubli⁵⁰ ! Oubli !.....

⁴² arri : erru.

⁴³ veli : beli (?)

⁴⁴ lech : ?

⁴⁵ ar gak : ?

⁴⁶ Charni : ?

⁴⁷ manner : ?

⁴⁸ elmañchou : ?

⁴⁹ houbli : ?

..... Piou a entent c'hoari ?
Me eo paotr an azar ⁵¹!
Eun diner ouz eur liard,
Me ne ran forz ouz piou 'hoari
Hag e ve kant skoed ar barti.

Callot

Orsa, red eo kaved bremañ
Pasetañs da 'n em rejouisañ.
Ma kavfen-me ar arzader,
Me 'hoarife en e geñver.

L'Arzardeur approche en disant
Pa oan o tremen dor ar gambr,
Em-eus ho kleved o perlant.
Me 'zo anvet avanturier
Hag avañs ma ma hoari dre gêr.
Ha ma hoh-eus c'hoant da hoari,
Ma na doue deoh a brezantiñ.

Callot

Pegement e kousto din-me
Pemp taol pe choach gand nadoue ?

L'Arzardeur

Pa 'pezo laket eur pistolet,
Me a chago an doubl bepred.

Callot

Azar eta eo ar barti.
Me 'ya da gomañs o c'hoari.

L'Arzardeur

Me 'diskouez deoh dre reglenn
An taol-mañ a zo tennet gwenn.

(Le Théâtre celtique, pages 321 - 322)

Callot

Pal lemorbiaj⁵² ha par fin,
Ma n'em-eus diouzit eur gwel fin !...
Me 'goll dija a daou pistolet.
Mez me 'ya c'hoaz. Azard 'vo din,
Sorser out pe e hounezin.

L'Azardeur

Aotrou, ne deut ket da fachañ.

Callot

⁵⁰ Oubli : ?

⁵¹ azar : galleg "hasard".

⁵² lemorbiaj : galleg ; la morbieu

Charmy, coquin, magicien⁵³,
Me 'goll ma arhant ha ma foan.
Hemañ 'vo ma zaol diwezañ,
Me 'ya kourajuz da dennañ.

L'Azardeur

Paeet, aotrou. Gweled a ret,
Dleoud a ret tri pistolet ;
Ar c'hoari a ra bete bremañ
Ha neb a goll a rank paeañ.

Callot

Klenket ho stal, en em retiret !
Hep touch gwenneg na pistolet,
En em retiret deuz ma hichenn
Gand ho kardant egwuilletenn⁵⁴.

L'Azardeur

Aotrou, ma faeañ a ranket,
Me 'grio forz ma n'am paeet.

Callot

Gortozit, ha me ho kontanto.
Gand ma hleve me ho paeo.
Dalet evid ho falsente'
A-dreuz d'ho korv eun taol kleve. (*Tué Lé*)⁵⁵

L'Azardeur

Forz ! ma buhez ! Kouezet on amañ..
Lazet on gand an den fall-mañ.
Hemañ eo ar maleur em-eus rankontret.
Kant gwez e oan avertiset.
Ma frofit o heuill gouel c'hoari,
Setu ma maleur diouti.

(*Le Théâtre celtique, pages 322 - 323*)

⁵³ Charmy, coquin, magicien : gweled troidigez Le Braz.

⁵⁴ Gand ho kardant egwuilletenn. : selled ouz an droidigez e leor Le Braz.

⁵⁵ (*Tué Lé*) : laza a ra anezañ.

AR FAROUELL GOAPAER
(*Dornskrid Levraoueg Porz Brest*)

Sioul

Dalit, Ioen, kemerom an amzer evel ma teu... pa en-deveus ar mestr madelez evidom e hallom prota anezi.

Ioen

... On gwreg, Jaketa, a oa e hoar-vager... Setu perag e kar or bugale,O gweled a ra evel he re prop.

Sioul

N'e' ket lavaret n'en-defe ket bet eul loaiad eveuz ho yod....

Hogen ne verit ket an dra-ze nehi eun den onest. Ne gemerin soursi erbed war kont va gwreg, mar gra he aferou e kuz. Ha ma n'em-eus vann anezo, he harin koulz ha biskoaz... Ne ouzon tra sotoh evel on-unan or glahar.

Ioen

Hag e reoh manifik... Evel a livirit am-eus greet.... E livirin deoh, Sioul, diêz eo ne vem oll korneg. N'ez om jamez en on ti ;bepred er-mêziou. . E-pad an amzer-ze eta, al labousiterien... Hogen bez' e ouzom ervad e ranker tremen eno.

(*Le Théâtre celtique, pages 388 - 389*)

YANN MELARJE

(Dornskrid ganin)

Ar hont

Arsa, goud a ouezez-te ober ar gegin ?

La Tulipe

Ober gegined ? Gwelet em-eus bet aneze o nijal meur a wech, mez ober n onn ⁵⁶ket.

Ar hont

Ne gaozan ket dit deuz a gegined, deuz boued da zebri...

La Tulipe

A ! A ! ‘vid da zebri boued n’em-eus biskoaz kavet ma far.

Ar hont

Ha da ficha aneze ?

La Tulipe

A ! ‘vdi an dar-ze n’onn ket.

Ar hont

Me ‘ya da zeski dit. Kemer a ri da genta kaol hag e tibabi aneze.

La Tulipe

Pab⁵⁷ ‘zo enne ‘ta ?

Ar hont

Polison⁵⁸ ‘zo ahanout ! N’e’ ket se a laran dit. Choaz an tammou mad digand an tammou fall.

La Tulipe

A ! hañ ! Kompren a ran !

(Le Théâtre celtique, pages 393 - 394)

⁵⁶ onn : ouzon.

⁵⁷ Pab : Ober a ra goap euz ar “Pab”.

⁵⁸ Polison :: ar ger galleg.

VIE DE MALLARGE DE TRISTEMINE ; SA FEMME ET DE SES ENFANTS

Mallargé

Eh bien⁵⁹, ma fried, arri eo an dele⁶⁰
Da gement 'zo er bed da gaved liberte
Evid ober chervad netra na esperniez,
Na apour na pinvidig, kement a hell ober.
Me am-eus asignet ma oll abitanted,
Breudeur ha kendirvi, ma oll bredesored⁶¹
Evid solemnisañ⁶² en eur banked leal
A rin e-barz em zi evid an deiz kentañ,
Me 'zo Roue Bagus war ar mêz hag en kêr.
Dirag ar chefou⁶³ braz war an daol am haser ;
Hag a zo deread da bep sort kalite ;
Partoud em anavezer dreist pep re er hontre.

(Le Théâtre celtique, page 396)

Mallargé

Mez a-barz mervel em-eus c'hoant
Da reiñ deoh avertisamnt,
E vo goude ma maro en em garet....
Pemp mab hoh-eus hag a zo paotred vad
Hag ho tiou verh o salv ervad.
Bezet soursiuz aneze.
Ha c'hwi, klevet, ma bugale,
N'am interet ket ; eur sotiz e kavan,
Mar karjen boud dalhet da evañ,
Ne oan ket c'hoaz maro bremañ,
Mez c'hoaz eur wez a esperan
Eur wez ar bloaz resusitañ.
Adieu, siwaz ! mervel a ran.
Mez evid ober malarjez⁶⁴
Gand tud ma bro ha ma hontre
Ma ne deuan e vin tromplet,
Kar esper em-eus da doned.
Rag se, ma leket gand enor,
Evel ma eh on amañ, em hador,
En eru gambr a zo a-dreg du-ze ;
Ma lest eno war gement-se.
Mar gallan c'hoaz kaved buhe',
Me 'deuio d'am horv adarre.
Ma ne deaun war-benn eur bloa',
Teulet an nen⁶⁵ ha tu da vreinañ.
En-dro d'am zi ez eus touflezo' ;

⁵⁹ Eh bien : galleg.

⁶⁰ dele : ar houlz.

⁶¹ bredesored : sujidi.

⁶² solemnisañ : ger galleg.

⁶³ chefou : galleg.

⁶⁴ malarjez : meurlarjez.

⁶⁵ an nen : an den.

Mad a-walh e vo ma horv eno.
Ma dezir em-eus disklêriet :
Pa vin maro, gret a garet.
Ayaou ! Ayaou ! Achu e' da reuz,
Paour-kêz Malarje ! Poan vraz az-teus,
Achu eo ma houraj⁶⁶; e varvan.
Ma soutenet : kouezañ a ran.

(Le Théâtre celtique, page 401)

⁶⁶ ma houraj : ma nerz.

LA PASSION DE NOTRE SEIGNEUR

(Dornskrid gand Vallée).

Le prologue

Re just eo ho kañvou. Pe n'eo d'an sujed-se

Ez oh ken hirvoudet, allaz ! me 'zo ivez.

Mez gortozit eun nebeud, me 'zeho ma daerou.

Neuze d'ar bobl ha deoh, mar gallan, me 'disklêriou⁶⁷.

(Le Théâtre celtique, pages 406 – 407)

⁶⁷ disklêriou : -o : -ou evid ar rim.

MYSTERE D'EULOGIUS

(Dornskrid al levraoueg vroadel).

Ouz an aotrounez ar veleien, iskuz a houlennan,
Mar bez' o bolontez, ken dond da finisañ ;
Diouzoh, tud jentil, ha c'hwi, dimezelled,
Hag ouz ar jeneral kement a zo ouz ma hleved.

Marche

Hag ouz an oll gler⁶⁸, kement a zo prezant,
Me a houlenn pardon, hag iskuz huñblamant ;
Me gred gand an dud fur efom⁶⁹ iskuzet :
Pep hini en-deus greet gwellañ m'en-deus gallet.

Marche

Ma vijem bet en Rouañ, peotramant en Pariz,
Bet edukasion e vijem d'ho avis,
Koantantoh d'on gweled evid nan doh bremañ.
Ni 'garje koulz ha c'hwi boud bet o studiañ.

Marche

Mez ne hell ket eur goulm, daoust d'he diouaskell,
Moned evel an el⁷⁰ na nijal ken uhel,
Nin ivez pareillamant ne hellom ket c'hoari
Evel ar gloer yaouank a zo bet er studi.

Marche

C'hoaz kent evid finisañ me a houlenn uñblamant
Iskuz a wir galon ouz ar merhed yaouank
Ar re⁷¹ bemdez evid en em añtreteniñ
A deu da droug-komz ahanom, memez d'on detraktiñ.

Marche

Na deut ket da gaketal e-giz-se, merhed yaouank,
Hag en eur feson all ni ho rento kontant.
Ha na deut ket da droug-komz gwez a akteur erbed,
Marteze e ve hennez e halloh da gaved.

(Le Théâtre celtique, pages 409)

⁶⁸ an oll gler : an oll gloareged.

⁶⁹ efom : e vim.

⁷⁰ el : erer.

⁷¹ Ar re : Pere, er skrid orin.

VIE DE MOÏSE

(*Bet kopiet gand Fañch an Uhel, gand A. Le Braz.*)

Kent evid finisañ ho-po ar charite
Da dond c'hoaz d'or hleved, mar bez ho polonte',
Da dond d'ho kannad, rag n'ho-pezh ankouezet,
An dever pep hini a zo deoh oll gleet⁷².
Na n'e' ket suramant evid hoh oblijañ,
Doned en ho touez e tiskennno bremañ
Daou deuz an aktorien gand peb a blad en-dro,
Pep hini ahanoh a rey o deverio',
Rag dre ho madelez hag ho sivilite
Da doned davedom evid koaniañ fete' ;
Goude an donezon a deufet da ober
Ni a rey gand gras Doue eun tamm chervad en berr.
Darn demeuz ahanoh a zo libr a galon
A rey, da zikour koaniañ, peziou daou skoedijenn,
Dran all peziou tri livr, peziou deg-realed,
Rag eur bagad mad om, pa vefom daspugnet.
Re all a zo aze kouard gand o madou,
Mez evid kement-se eo mad o halonou
Hag a distribuo en-touez an aktorien
Demeuz a goubladou peziou deg-gwenneien.
Añfin, tud a brudañs, ho tever oll eo se.
Goud a ouzoh koulz ha me on-eus frêziou ive' ;
Da vezañ eun teatr plaset hag ekipet,
E tilaas⁷³ dim dija eun nao pe eun deg skoed.
Evid kement-se toud, pa ne rofeh netra,
Am-eus ouz pep hini ahanoh kalz a joa
D'or bezañ enoret demeuz a ho prezañs,
En-pad an deiziou-mañ, fand pep perseverañs.

(*Le Théâtre celtique, pages 411 – 412*)

⁷² An dever pep hini a zo deoh oll gleet : Dever pep hini a zo deoh oll dleet.

⁷³ E tilaas : e koustas.

VIE DE SAINT GARAN ET DE SAINT DENIS

(Dornskrid gand A. ar Braz)

Konsideret ama ve arj⁷⁴ ar miz mae
E-barz en eur verje pep tra a vez oll gê,
Rampliset ‘vez ar gwez êz a beb fleurioù ;
Oll eh int admirabl hervez o naturioù ;
Eur barrad droug-avel allaz a arruo
Hag asaillo ar bleun kerkoulz hag an delio’ ;
Er giz-se an diaoul ‘zo siwaz noz ha de’
O tond da ruinañ berje an aotrou Doue.

(Le Théâtre celtique, page 424)

⁷⁴ arj : arru.

LA PASSION ET LA RESURRECTION DE NOTRE SEIGNEUR

(Dornskrid al levraoueg vroadel)

Eun den staget enni, masakret,
Dre mil andred deuz e gorv e teue gwaziou gwad ;
Ha dizeh e henou, ha serret e zaoulagad.
E gorv braz rampliset a grach⁷⁵ hag a hudur ;
E gig en mil andred meurtriset dreist muzur ;
E vochenn⁷⁶ leun a wad hag asamblez simantet ;
E eskern partoud a oa euzuz-meurbed ;
'E ziouvreh) 'oa staget ha gwriet ouz e gein ;
(E) añtraillou kazi ken kaled hag ar mein.

(Le Théâtre celtique, page 424)

⁷⁵ rampliset a grach : tufa a ree kement-ha-kement.

⁷⁶ E vochenn : e varlenn.

MYSTERE DE COGNOMERUS ET SAINTE TREFINE.

(Dornskrid al levraoueg vroadel).

Prologue de Louis Eunius

An istoar-mañ ne oa bet biskoaz raportet
Er stumm ma vo hirie, an eksperiañs a ray gweled ;
Rag dre ol e oa gwechall karget a fotou⁷⁷.
Hirie 'h e' korijet en liez mañnerou,
Dre eun oteur yaouank a bas vez e spered⁷⁸ ;
Gadn poan hag añui⁷⁹, er bloavez tremenet,
En-deus bet dreset hervez e fantazi,
Amploh ha fasiloh komprenabl da bep hini.
An hini en-deus hi hadverset⁸⁰ kontrol d'ar stumm ma oa
A zo eun den triweh vloaz a Breheg en Plouha,
Dre m'en-devoa gwelet an istoar en galleg.

(Le Théâtre celtique, pages 440 - 441)

⁷⁷ fotou : faziou.

⁷⁸ a bas vez e spered : izel-kenañ e spered.

⁷⁹ añui : enoe.

⁸⁰ hadverset : savet gwerzennou.

SAINTE GENEVIEVE DE BRABANT

(Dornskrid al levraoueg vroadel)

Notes de Conan

Ha goude boud lennet levriou a lezenn
E komañsas neuze lenn skritur an diaoulou.
Kent erfin e kavas levr an Alibarden :
En henez e teskas e gentel penn-da-benn.

(Le Théâtre celtique, page 442)

Rag allaz ! siwaz din, me 'vo dibourvez ha dister,
Goloet a goñfuzion, pa arruin dirag ma barner ;
Ma n'am-mez ar boneur da vezañ protejet,
'N em welin maleruzamant 'mesk an dud reprovvet.
Mez esperiñ a ran er Werhez hag he mamm Santez Annan ;
Ar Batriarched, ar Brofeted a deuy d'am asistañ,
Pa 'm-eus gand atañsion renouvelet o vertuzio',
Ha 'n em ankouefont ket en eur deuz ma maro.
Ha te, ami Lacteur⁸¹, pa glevi e vin maro,
Az-pe soñj ahanon 'barz en da bedenno' ;
Ped Doue da gad mizerikord deuz ma ene,
A !, mar 'mez ma flas en neñv, me 'bedo 'vidout ive'.

(Le Théâtre celtique, page 445)

Dispak 'ta, Konan goz, da oll atañsion
Da rimañ ar vuhez-mañ gand pep perfeksion,
Hag az-po 'vid da boan, pa ni deuz ar bed-mañ
Benediksion santez Genovefa.

Arsa 'ta, Konan goz, poent eo din rimañ,
Ma 'teus c'hoant e vo greet souden an eured-mañ⁸²

Amañ az-poa labour, paour-kêz Konan
Da skrivañ ar brezel⁸³ deuz da dra da-unan.

Ne ran ket a von⁸⁴ o skrivañ a leh-mañ ;
Ar helien hag ar c'hwenn a zo ouz ma nehañ.

Konan a zo kontant da sediñ e vicher,
Rag arri e' re goz da voud bremañ rimer.

Martel⁸⁵ 'zo bet savant, war a glevan lared,
Mez Konan a zo ivez, hebdale e welfed.

Konan 'zo kontant da zeskiñ e vicher,
D'an hini en-deus c'hoant da 'n em ober rimer.

⁸¹ ami Lacteur : e galleg er skrid orin.

⁸² an eured-mañ : notenn A. Le Braz : Il s'agit du mariage de sainte Geneviève avec Sigefroi.

⁸³ ar brezel : notenn gand A. Le Braz : La guerre de Charles Martel contre les Sarrazins.

⁸⁴ Ne ran ket a von : galleg : je ne fais rien de bon.

⁸⁵ Martel : Charles Martel, trehour Poitiers.

Ma ! ma ! Konan, te ‘gemer poan-spered
Evdí ar rekoñpañs a zo dit prepalet.

Arsa ‘ta, Konan goz, poent eo dit bremañ
Skrivañ eur senenn deuz a Genovefa,
Ma welfom Golo gand gand e maourusted
Klask pokad d’ar briñsez ; mez me ‘gred ne ray ket.

Konan, diaviz out re jeniñ da spered :
Goude ma vi maro, an tref⁸⁶-mañ ‘vo taolet
Ha taolet a-goste’
Me ‘lar dit, Konan, gand da vugale.

Konan en-dije rimet eun nombr a istoriou,
Ma welje e baotred o lenn en e levrou ;
Mez ma n’e’ ket da lenn e lakont o amzer :
Emaint o klask an tu da antren er vizer⁸⁷.

Orsa ‘ta, Konan goz, red e vo arguiñ ;
Evid kemer Avignon⁸⁸ e vo red kombatiñ.
Hag evel-se, Jean goz, studiet ho kentel,
Rag diwar ho tanvez ‘vo red or⁸⁹ ar brezel.

Souden me ‘renonnso d’an etad a rimer :
Arri on skuiz o koll liou⁹⁰, pluñv ha paper.
Koñsiderabl eo ha me arri ker koz,
Nemed pa ven o skrivañ ne gemeran repoz.

Kouraj, kouraj, paour-kêz Konan !
Rag sed te hanter⁹¹. ‘Po ket a guñv hep poan.
Hemañ ‘werzi ervad hag az-po eun tamm arhant,
Ha goude ‘ri eun all adarre, pez ‘peus c’hoant.

Te, Konan, ‘zo gwelet gand kalz ‘vid eur sorser,
Ha darn all az kemer evid eun diviner ;
Mez ma ne oa ket gwir, ha me ‘gred ne oa ket,
Gand ar goz-hast koz⁹² e vi bremañ desket.

Konan, greet az-teus gwechall an trikotou⁹³-ze ?
- O ! n’em-eus ket laouen, a-druagrez Doue.
N’em-eus greet poan da den na ne rin jamez,
Nemed lakaad c’hoarzin dre eur vadinerez⁹⁴.

Petar larez, Konan, war sujed an aotrou Golo ?
« Lared e’ poent dezañ mond gand an diaoulo’,

⁸⁶ tref : troidigez gand A. Le Braz : ar paperach.

⁸⁷ vizer : notenn gand A. Le Braz : “antren er vizer” signifie en breton “se marier”.

⁸⁸ Evid kemer Avignon : notenn gand A. Le Braz : il s’agit du siège d’Avignon par les Maures.

⁸⁹ or : ober

⁹⁰ liou : liou da skriva.

⁹¹ hanter : chom a ra dezañ an hanter da ober .

⁹² ar goz-hast koz : notenn gand A. Le Braz : Il s’agit de la sorcière que Golo va trouver à Strasbourg.

⁹³ trikotou : traou.

⁹⁴ vadinerez : ger savet diwar ar galleg “badiner”, fentigellad.

Eun tirant, eun treitour, hag eun den iñpudig,
'Giz Robespierre d'amzer ar Republik.. »

Konan 'zo ansian, ha koz arfimant.
Mar karet ho plijadur, na gemeret ket eur wreg koant,
Rag marh Hamon⁹⁵ 'zo noz-deiz en louaj.
Du-mañ, hirie, ha du-ze 'vo arhoaz.

Konan ne houl neb komers gand ar maro ;
Koulskoude hebdale am-eus aon e raio.

Eh bien⁹⁶ eta, Konan, bremañ e vo gwelet
Ha te ray distrujiñ ar wreg⁹⁷ evel ma e' dleet.

Tado- koz Robespierre, eme Konan, e oa Golo ;
Biskoaz den n'em-eus klevet o lared : « Doue d'hen pardono ! »
Bremañ eo red, Konan, klask ervad ar rimo',
Evid or⁹⁸ diframmañ ar merhetaer Golo.

Laret az-poa, Konan, 'benn goueliou Nedeleg
E rankes kaoud fin ; diwall ne ves trompet.
Gosutadig ez gantañ, komañs a rez skuizañ.
Kouraj 'c'hoaz eun nebeud, plijadur az-po ganatñ.

Arsa, Konan, sede fin d'an istoar
A diskouez dim providañs Doue amañ war an douar.

Bremañ, Kompagnonez, erfin ho suplían,
Mar zo plijet deoh eur poent bennag e-barz an istoar-mañ,
Ho-pet soñj a Gonan en-deus hañ traduzet
Deuz an istoar galleg, rimet en brezoneg.
Leret da vihannañ, ken mond da gousked :
« Doue da bardono an hini 'n-eus hañ skrivet ! »
Ar rekoñpañs a dezir Konan evdi e boan
E' proteksion santez Genovefa pa 'n ey deuz ar bed mañ⁹⁹.

(Le Théâtre celtique, pages 446 – 448)

⁹⁵ marh Hamon : notenn gand A. Le Braz : éter jaloux se dit en Bretagne : « chevaucher le cheval de Hamon ».

⁹⁶ Eh bien : galleg.

⁹⁷ ar wreg : ar sorserez.

⁹⁸ or : ober.

⁹⁹ deuz ar bed mañ : Notenn gand A. Le Braz : *Sainte Geneviève de Brabant*, passim.

FEUILLETS MANUSCRITS DE LA COLLECTION LUZEL

(*ganin*)

Notes de Conan

Me a laro deze, d'ar bihannañ
Mar n'am havont ket mad jeneral,
Prokuriñ din ar grad a gaporal,
Kabiten, pe port-añsegn, peotramant isinier¹⁰⁰¹⁰¹,
Ha kontant on ivez da veza tabouliner.
Rag arriv ar houlz a vo mar parti ar re all
O lezel ahanon er gard nsional,
Me 'rey ma fakotill¹⁰² da vond o sennyre¹⁰³ ...
Me 'rey eur rijimant deuz ar haerrañ korvou,
Paotred an aktou faoz, displanterien ar hroaziou
Laeron ha volerien¹⁰⁴, tud fall iskumunuged,
Tud deuz ar galeou ha violerien merhed,
Touerien Doue, mezverien, tud iñsekrab¹⁰⁵,
Ha me o homando hag o faeo ervad ;
Hag erfin em-mo c'hoaz an dudjentil goz hag ar veleien`
Hag ar re-ze a vo ma ofiserien.

(*Le Théâtre celtique, pages 442 – 443*)

Ma Doue ! Ma Doue ! Petra a rin bremañ ?
Anviuz¹⁰⁶ e vo din pa n'hellin ket skrivañ !
Deut on ken iñparfet, n'on ket mestr d'am izili,
Keun am-eus em halon ha kerse 'vo ganin !

(*Le Théâtre celtique, page 444*)

Kalz a lar din on sod, ha me n'o hredan ket ;
Rag Doue dre e gras en-deus ma iñspiret
Da renouveliñ istoari¹⁰⁷ koz deuz servijerien da Doue,
Ha paneverd ar sort din na ve ket komzet aneze,
Ha me 'zo bet ordinal jalouz deuz ar Skritur,
Deuz ar batriarched, profeted, tud savnat ha fur.
Erfin pep hini a rey evel ma karo...
Keit ha ma lezo Doue ahanon en buhez hag en yhed,
Me a gontinuo evel ma oan komañset.
Ar pez a goñsol ahanon, pa'h in deuz ar bed-ma'
A vo gweled ma ano ouspenn a-hann da gant vla'.

(*Le Théâtre celtique, pages 444 - 445*)

¹⁰⁰ isinier : e galleg "porte-enseigne".

¹⁰² fakotil : galleg : pacotille.

¹⁰³ sennyre : ? « alese » hervez Le Braz.

¹⁰⁴ volerien : laeron.

¹⁰⁵ iñsekrab : galleeg "excécrable". Notenn gand A. Le Braz : C'est une réminiscence de la **Vie de Louis Eunius** qui revient ici à l'esprit du vieux Conan. Cf. plus haut, p.353 (leor "Le théâtre celtique")

¹⁰⁶ Anviuz : enoetiz.

¹⁰⁷ istoari : istoriou.

VIE DE JACOB
(*Dornskrid gand Vallée*)

Doue ne divenn ouzim en e hourhemennou
Netra e neb feson, nemed ar pehejou...
Mez enoriñ ar Zent n'en-deus ket divennet.
O buhez disklêriet, dre ar homediañchou,
O vertuziou santel, hag o finijennou.
Lennet Skritur, sant Aogustin, sant Jerom, sant Ambroaz,
Ha sant Yann Krizostom, na ne gavfet jamez
E feiz, kas¹⁰⁸ rezervet disklêriañ buhez ar Zent
E-barz en amzer-mañ, kennebeud evel-kent.
Lennet c'hoaz dawañtaj an oll gazuisted
Hag ar pezh a raport an Evažjelisted.
Na ne gavfet ket, an dra-ze a zo sklêr,
An divenn 'zo bremañ en Goelou, en Treger.
Felloud a ra lemel, gand e ret koulz ha me,
Digand ar bobl komun a bep sort liberte.
Hag e vent ekleret evel eur Ciceron,
Pe eun Tertulien, pe eun Doktor Gerson,
Me 'mije an amzer da disklêriañ deze
Verjou¹⁰⁹ war ar memez matier, me a gavfe
E vije, gwir ha serten, ken ne hallje hini
Dre rezoniou probabl dond da goñtesti.

(*Le Théâtre celtique, page 504*)

¹⁰⁸ kas : galleg : tra.

¹⁰⁹ Verjou : gwerzennou.

VIE DE HUON DE BORDEAUX

(Dornskrid ganin)

Er bloavez mil seiz-kant ha tregont.....
Ar c'hwezeg a viz Gouere 'oe serten eun arret¹¹⁰
A divenne kestal, m'hen asur fermamant
Dindan boan da da goueza en pemp-kant livr amand
Hag ugent livr amand 'oa d'an neb a deuje
E-barz en neb feson da rei ajistata de¹¹¹.
Hag ober aplikañ an arret 'zo bet greet.
Ni a ra foey, 'me re-mañ, deuz eun nep sort arret ;
Roit dem eun dra bennag, ha n'eus forz petra 'vo,
Pe eun tamm kig bennag, pe amann, pe uo¹¹²..
Kement-se 'zo mad dim, hemañ pe egile ;
Roet dim pezh ho-po hervez ho polonte',
Ha goude deut d'on had¹¹³, absolution 'po
Nemed ne vanko ket ober trajedio'...

(Le Théâtre celtique, page 505)

¹¹⁰ arret : galleg : arrêt.

¹¹¹ de : deze.

¹¹² uo : viou.

¹¹³ had : havoud.